

OLIMPIADA
LITERATURY I JĘZYKA POLSKIEGO
DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH - ZBIÓR ĆWICZEŃ

KRZYSZTOF ANDRULONIS

INDEKS W KIESZENI

KRZYSZTOF ANDRULONIS

**Olimpiada Literatury
i Języka Polskiego
dla Szkół Podstawowych**
Zbiór ćwiczeń

Fragment pokazowy

WARSZAWA 2023

Zadanie 1.

Przeczytaj poniższy tekst, a następnie odpowiedz na pytanie.

Co różni literaturę piękną od innych działów piśmiennictwa: literatury naukowej i użytkowej? [...] Nie tylko fikcja różni utwór literacki od innych rodzajów językowej komunikacji: od wypowiedzi potocznej, publicystycznej czy naukowej. Dzieło literackie jako sztuka słowa odznacza się staranniejszą niż inne rodzaje piśmiennictwa organizacją językową, nadmiarem ładu, którego nie wymaga ani komunikatywność przekazu, ani żadne względy społeczne. Tę nadwyżkę istniejącą tylko po to, by eksponować znak językowy, zwiemy dodatkowym uporządkowaniem (lub „uporządkowaniem naddanym”). [...]

Wypowiedź literacka ma bogatszy sens niż wypowiedzi innego typu, jest wieloznaczna. Wyrazy tworzą w tekście niepowtarzalne układy, wzajemnie na siebie oddziałują modyfikując i zmieniając swe znaczenia, powodują dodatkowe spięcia i jednoczesną koegzystencję znaczeń przenośnych i potocznych. Tę właściwość języka osiąganą najczęściej przez tropy poetyckie zwiemy obrazowością. Obrazowość mieści się w sferze językowej, oznacza istniejącą w literaturze możliwość dokonywania różnorodnych przekształceń znaczeniowych, które ukazują określoną wizję świata (obraz poetycki). [...]

Trzy elementy różnią więc literaturę od innych typów wypowiedzi: obrazowość, fikcyjność i dodatkowe uporządkowanie.

B. Chrząstowska, S. Wysłouch, *Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej*, Warszawa 1974, s. 28–30.

Określ, czy Twoim zdaniem powyższy zestaw cech wyróżniających literaturę jest wystarczający. A może któraś z nich jest zbędna? Przedstaw propozycje modyfikacji powyższej propozycji, jeśli takie masz, i uzasadnij swoją odpowiedź – również wówczas, gdy powyższe własności uważasz za wystarczające.

Zadanie 2.

Zapoznaj się z poniższą definicją oraz podanym wierszem i następnie odpowiedz na pytanie.

Naturalną konsekwencją wyzwania się poezji z rygorów gramatycznych, usamodzielnienia się rozczłonkowania wierszowego wobec składni, jest rezygnacja z interpunkcji, która w poezji współczesnej, jak wydaje się, jest faktem dokonanym. Rozpoznajemy wiersz współczesny po zapisie graficznym – niespokojnej linii różnych co do długości wersów, w których brak dużych liter i znaków przestankowych. Fakt ten interpretowany jest często powierzchownie jako jeszcze jedna próba udziwnienia języka poezji, swoista *licentia poetica* na tle przyjętych reguł języka.

Nie jest to jednak wynalazek ostatniej doby. Niedostatki interpunkcji odczuwali już poeci romantyczni, toteż stosowali znaki interpunkcyjne według własnego klucza nadużywając przecinka, myślnika czy wielokropka. Wszystko to było wyrazem niezadowolenia z istniejącego stanu rzeczy: interpunkcja mogła właściwie kształtować tok myśli w prozie, nie dawała jednak możliwości wypunktowania rwącego się toku wypowiedzi lirycznej. Pełna rewolucja w dziedzinie przestankowania dokonała się w początkach XX w.

B. Chrząstowska, S. Wysłouch, *Wiadomości z teorii literatury w analizie literackiej*, Warszawa 1974, s. 55–56.

Tadeusz Różewicz
[Morze w nocy]

Morze w nocy łamało siebie
hucząc roztrzaskiwało
kadłub
o nikłe betonowe
falachrony
o zachodzie
pomrukując
wyciągało się wzdłuż plaż
pogodzone
powlekało się
purpurą
drżało jeszcze gniewne
pod skórą fal
migotało

Zastanów się, czy w powyższym utworze można by wprowadzić interpunkcję bez utraty części zawartych w nim znaczeń. Uzasadnij odpowiedź. W uzasadnieniu zaprezentuj uzupełniony o interpunkcję utwór bądź omów fragmenty, które uniemożliwiają przeprowadzenie tego zabiegu.

Zadanie 3.

Zanalizuj składniowo wypowiedzenie wielokrotnie złożone:

- a) wyodrębnij wypowiedzenia składowe, wypisz i ponumeruj je;
- b) napisz, do jakiego typu należy każde wypowiedzenie składowe.

Chociaż powieści historyczne Henryka Sienkiewicza cieszą się niestabnącą popularnością, a ich ekranizacje są chętnie oglądane, wątpliwości może budzić to, co noblista poddał w swojej twórczości gloryfikacji jako najważniejsze cechy polskiego patriotyzmu.

KLUCZ ODPOWIEDZI

Zadanie 1.

Decyzja w tym przypadku zależy od ucznia. Na marginesie warto zauważyć, że właściwie każdą z nich da się zanegować, jeśli odniesie się ją do literatury współczesnej, zrywającej z istniejącymi dotychczas konwencjami:

- obrazowość – choć wydaje się najmocniejszym wyznacznikiem, to można zauważyć, że pojawiały się utwory eksperymentalne, w których obrazowość ustępowała w pełni na rzecz np. warstwy dźwiękowej, jak choćby w wierszach dadaistycznych;
- fikcyjność – triumfy święci dzisiaj literatura faktu, która jako swój główny atut ukazuje to, że jest oparta na faktach. Olga Tokarczuk w „Czułym narratorze”

zauważała, że jako zbiorowość zaczynamy zapadać na przewlekłą niezdolność do zaakceptowania fikcji literackiej i czerpania z jej przeżywania przyjemności estetycznej;

- dodatkowe uporządkowanie – współczesna literatura często wręcz przeciwnie, posługuje się słowem maksymalnie prostym, pozbawionym zabiegów mających na celu wyszukane ukształtowanie poetyckie. Tyczy się to chociażby poezji Tadeusza Różewicza.

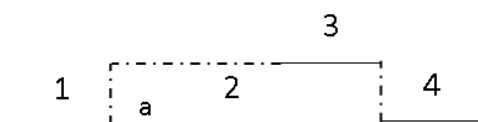
Zadanie 2.

W utworze Różewicza nie da się wprowadzić interpunkcji bez utraty części obecnych w nim znaczeń. Problematyczne są następujące fragmenty, w których, zależnie od zastosowanego rozwiązania interpunkcyjnego, ujawniają się odmienne sensy:

Postać w wierszu	Wariant pierwszy	Wariant drugi
<i>Morze w nocy łamało siebie hucząc roztrzaskiwało kadłub</i>	<i>Morze w nocy łamało siebie, hucząc roztrzaskiwało kadłub</i>	<i>Morze w nocy łamało siebie hucząc, roztrzaskiwało kadłub</i>
<i>roztrzaskiwało kadłub o nikle betonowe falochrony o zachodzie pomrukując</i>	<i>roztrzaskiwało kadłub o nikle betonowe falochrony, o zachodzie pomrukując</i>	<i>roztrzaskiwało kadłub o nikle betonowe falochrony o zachodzie, pomrukując</i>
<i>wyciągało się wzdłuż plaż pogodzone powlekało się purpurą</i>	<i>wyciągało się wzdłuż plaż, pogodzone powlekało się purpurą</i>	<i>wyciągało się wzdłuż plaż pogodzone, powlekało się purpurą</i>
<i>drżało jeszcze gniewne pod skórą fal migotało</i>	<i>drżało jeszcze gniewne, pod skórą fal migotało</i>	<i>drżało jeszcze gniewne pod skórą fal, migotało</i>

Zadanie 3.

(1) *Chociaż powieści historyczne Henryka Sienkiewicza cieszą się niesłabnącą popularnością,*
| (2) *a ich ekranizacje są chętnie oglądane,* | (3) *wątpliwości może budzić to,* | (4) *co noblista*
poddał w swojej twórczości gloryfikacji jako najważniejsze cechy polskiego patriotyzmu.

1 – zd. okolicznikowe przyzwolenia względem zd. 3;

2 – zd. łączne do zd. 1;

3 – zd. główne;

4 – zd. podmiotowe względem zd. 3.